

Giới thiệu về hệ thống cơ số trong máy tính

TS Nguyễn Hồng Quang

Electrical Engineering

1

2. Tổng quan

- 2.1 Hệ thống số nhị phân
- 2.2 Hệ thống mã BCD và mã Gray, bảng ASCII
- 2.3 Toán học với số nhị phân
- 2.4 Sửa lỗi và bắt lỗi dữ liệu

Electrical Engineering

2

2.1 Phân biệt tín hiệu tương tự và số

- Tín hiệu tương tự là dải các tín hiệu liên tục
x thuộc tập hợp ($x_{\min}$ – $x_{\max}$)
Ví dụ: nhiệt độ, áp suất, dòng điện
- Tín hiệu rời rạc
• X thuộc tập $[x_1, x_2 \dots x_n]$
• Ví dụ: Thời gian trong ngày, tiền, trạng thái chuyển mạch ...

2.1.1 Tín hiệu nhị phân

- Tín hiệu biểu diễn bởi 2 trạng thái $[0, 1]$,
  - Trạng thái bóng đèn
  - Trạng thái công tắc [On, Off]
- Tập hợp 2 mức logic về điện
  - 0-5V
  - 0-15V

2.1.1 Tập hợp 2 trạng thái

- $X1 = \{0, 1\}$
- $X2 = \{0, 1\}$
- Tập hợp $X = \{X1, X2\}$
 $= \{00, 01, 10, 11\}$

2.1.1 Tập hợp 3 trạng thái

- $X1 \in \{0,1\}, X2 \in \{0,1\}, X3 \in \{0,1\}$
  - $X \in \{X1, X2, X3\}$
- 8 trạng thái khác nhau

X3	X2	X1	X
0	0	0	000
0	0	1	001
0	1	0	010
0	1	1	011
1	0	0	100
1	0	1	101
1	1	0	110
1	1	1	111

2.1.1 Tổ hợp 2^n bit

- N bit $X_i = \{0, 1\}$
- Tổ hợp trạng thái 2^n trạng thái khác nhau

2.1.1 Tổ hợp N bit

n		KILO
1	2	0
2	4	1
4	16	0
8	256	1
10	1024	1 KILO
12	4096	4 KILO
16	65534	64 KILO
20	1048576	1024 KILO = 1 MEGA
30	107374824	1024 MEGA = 1 GIGA
32	4294967296	4 GIAGA

2.1.2 Hệ cơ số

- Hệ thập phân – $\{0, 1, \dots, 9\}$ - 10
- Hệ nhị phân - $\{0, 1\}$ - 2
- Hệ cơ số hex
 $\{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15\}$
 $\{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F\}$

2.1.2 Hiện thị các số nguyên dạng thập phân

2847

- $2*1000 + 8*100 + 4*10 + 7*1$
- $2*10^3 + 8*10^2 + 4*10^1 + 7*10^0$

2.1.2 Số thực (floating point)

28.47

- $2 \times 10 + 8 \times 1 + 4 \times 0.1 + 7 \times 0.01$
- $2 \times 10^1 + 8 \times 10^0 + 4 \times 10^{-1} + 7 \times 10^{-2}$

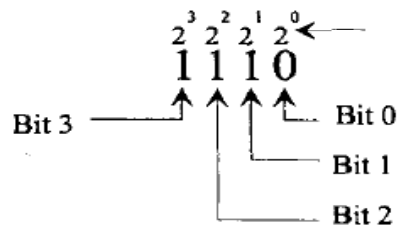

Electrical Engineering

11

2.1.2 Số nhị phân

$$1110_2 = 1 \times 2^3 + 1 \times 2^2 + 1 \times 2^1 + 0 \times 2^0 = 14_{10}$$

$$101.01_2 = 1 \times 2^2 + 0 \times 2^1 + 1 \times 2^0 + 0 \times 2^{-1} + 1 \times 2^{-2}$$

$$4 + 0 + 1 + 0 + 1/4 = 5.25_{10}$$

Electrical Engineering

12

Hệ cơ số 2	Cơ số 16	Cơ số 10
0000	0	0
0001	1	1
0010	2	2
0011	3	3
0100	4	4
0101	5	5
0110	6	6
0111	7	7
1000	8	8
1001	9	9
1010	A	10
1011	B	11
1100	C	12
1101	D	13
1110	E	14
1111	F	15

2.1.2 Chuyển đổi từ hệ cơ số 2 - 16

- 1   0   1   0
- 2³   2²   2¹   2⁰
- 8   2
- 10

2.1.2 Hệ thống 16 bit thường gặp

- Cho số 16 bit: 1AB6
- Hệ cơ số 10:
  - $1 * 16^3 + A * 16^2 + B * 16^1 + 6 * 16^0$
- Hệ cơ số 2, mã BCD

1	A	B	6
0001	1010	1011	0110

2.1.3 Chuyển đổi từ số thập phân sang hệ số bất kỳ

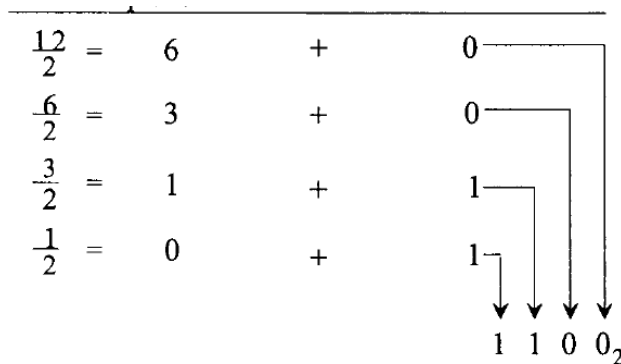
- Cho số X (nguyên dương), và cơ số B.
  - $X/B = Z1 \text{ dư } r[1]$
  - $Z1/B = Z2 \text{ dư } r[2]$
  - $Z1 < B$

2.1.3 Ví dụ

- Ví dụ cho số 12, biểu diễn dạng nhị phân

Electrical Engineering

17

0000	0
0001	+1
0010	+2
0011	+3
0100	+4
0101	+5
0110	+6
0111	+7
1000	-8
1001	-7
1010	-6
1011	-5
1100	-4
1101	-3
1110	-2
1111	-1

2.1.4 Số âm

- Bit trọng số lớn nhất là 1 thì gọi là số âm
- Số âm tìm bằng lấy số bù 2 của số dương

Electrical Engineering

18

2.1.4 Tính số âm

- Số dương + số âm = 16
- Số âm = (bù 1) số dương + 1

2.2 Các bảng mã trong máy tính

- Mã BCD
- Mã Gray
- Bảng mã ASCII
- Unicode

2.2.1 Mã BCD

- Dùng để hiển thị số 0-9 sử dụng 4 bit
- Sử dụng trong hiển thị số thập phân

0	0000
1	0001
2	0010
3	0011
4	0100
5	0101
6	0110
7	0111
8	1000
9	1001
10	1010
11	1011
12	1100
13	1101
14	1110
15	1111

Electrical Engineering

21

2.2.2 Mã Grey

0	0 0
1	0 1
1	1 1
0	1 0
0 0 0	0 0 0
0 0 1	0 0 1
0 1 1	0 1 1
0 1 0	0 1 0
1 1 0	1 1 0
1 1 1	1 1 1
1 0 1	1 0 1
1 0 0	1 0 0

Mirror

- Mã Grey 1bit
- Mã Grey 2 bit
- Mã Grey 3bit

Electrical Engineering

22

2.2.2 Mã Grey 4 bit

	Gray Code	Decimal Equivalent
0000	0000	0
0001	0001	1
0011	0011	2
0010	0010	3
0110	0110	4
0111	0111	5
0101	0101	6
0100	0100	7
1100	1100	8
1101	1101	9
1111	1111	10
1110	1110	11
1010	1010	12
1011	1011	13
1001	1001	14
1000	1000	15

Electrical Engineering

23

2.2.2 Bảng mã ASCII

Character	ASCII	EBCDIC	Character	ASCII	EBCDIC	Character	ASCII	EBCDIC	Character	ASCII	EBCDIC
@	40		a	60		blank	20	40	NUL	00	
A	41	C1		61	81	!	21	5A	SOH	01	
B	42	C2	b	62	82	"	22	7F	STX	02	
C	43	C3	c	63	83	#	23	7B	ETX	03	
D	44	C4	d	64	84	\$	24	5B	EOT	04	37
E	45	C5	e	65	85	%	25	6C	ENQ	05	
F	46	C6	f	66	86	&	26	50	ACK	06	
G	47	C7	g	67	87	'	27	7D	BEL	07	
H	48	C8	h	68	88	(	28	4D	BS	08	16
I	49	C9	i	69	89	)	29	5D	HT	09	05
J	4A	D1	j	6A	91	*	2A	5C	LF	0A	25
K	4B	D2	k	6B	92	+	2B	4E	VT	0B	
L	4C	D3	l	6C	93	,	2C	6B	FF	0C	
M	4D	D4	m	6D	94	-	2D	60	CR	0D	15
N	4E	D5	n	6E	95	.	2E	4B	SO	0E	
O	4F	D6	o	6F	96	/	2F	61	SI	0F	
P	50	D7	p	70	97	0	30	F0	DLE	10	
Q	51	D8	q	71	98	1	31	F1	DC1	11	
R	52	D9	r	72	99	2	32	F2	DC2	12	
S	53	E2	s	73	A2	3	33	F3	DC3	13	
T	54	E3	t	74	A3	4	34	F4	DC4	14	
U	55	E4	u	75	A4	5	35	F5	NAK	15	
V	56	E5	v	76	A5	6	36	F6	SYN	16	
W	57	E6	w	77	A6	7	37	F7	ETB	17	
X	58	E7	x	78	A7	8	38	F8	CAN	18	
Y	59	E8	y	79	A8	9	39	F9	EM	19	
Z	5A	E9	z	7A	A9	:	3A		SUB	1A	
[	5B		{	7B		;	3B	5E	ESC	1B	
\	5C			7C	4F	<	3C	4C	FS	1C	
]	5D		}	7D		=	3D	7E	GS	1D	
^	5E		~	7E		>	3E	6E	RS	1E	
_	5F	6D	DEL	7F	07	?	3F	6F	US	1F	

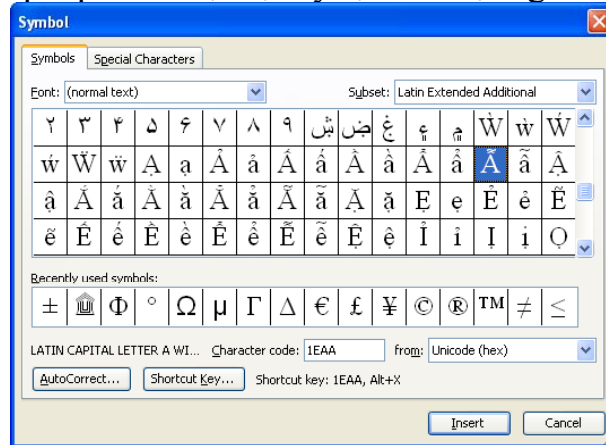

Electrical Engineering

24

2.2.2 Unicode

- Cho phép hiển thị mọi ký tự của mọi ngôn ngữ

2.3 Toán học số nhị phân

- Phép cộng
- Phép trừ
- Phép nhân và chia

2.3.1 Phép cộng

augend	+	addend	=	carry	sum	decimal value
0	+	0	=	0	0	0
1	+	0	=	0	1	1
0	+	1	=	0	1	1
1	+	1	=	1	0	2

$$\begin{array}{r} 010 \text{ (2)} \\ + 011 \text{ (3)} \\ \hline 101 \text{ (5)} \end{array}$$

2.3.2 Phép trừ

augend	-	addend	=	carry	sum	decimal value
0	-	0	=	0	0	0
1	-	0	=	1	1	1
0	-	1	=	1	1	-1
1	-	1	=	0	0	0

$$\begin{array}{r} 0101 \text{ (5)} \\ - 0011 \text{ (-3)} \\ \hline 0010_2 = 2_{10} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{minuend} \quad 0101 \text{ (5)} \\ \text{subtrahend} \quad - 1001 \text{ (-9)} \\ \hline \text{result} \quad - 0100 \text{ (-4)} \end{array}$$

2.3.3 Biểu diễn số thực

- Fixed point (dấu phẩy tĩnh)
  - Số có lượng cố định số sau dấu phẩy
  - 5.12, 8.234
- Floating point (dấu phẩy động)
  - Biểu diễn dạng bất kỳ của số thực
  - $1.6 \cdot 10^{-3}$, $0.12810 \cdot 10^{-5}$
- Ví dụ
  - 12345.67, 8765.43, 123.00
  - 1.234567, 123456.7, 0.00001234567, 1234567000000000

Type	Sign	Exponent	Exponent bias	significand	total
Half (IEEE 754-2008)	1	5	15	10	16
Single	1	8	127	23	32
Double	1	11	1023	52	64
Quad	1	15	16383	112	128

2.3.4 Toán học với BCD

25	0010	0101	8	0000	1000
+33	0011	0011	+4	0000	0100
58	0101	1000	12	0000	1100

8	0000	1000	56	0101	0110
+4	0000	0100	+81	1000	0001
12	0000	1100	137	1101	0111
	+0000	0110		+0110	
	0001	0010	0001	0011	0111
	1	2	1	3	7

2.3.4 Ví dụ khác BCD

	111 ← Intermediate Carries	
97	1001	0111
+39	0011	1001
136	1101	0000
	+0110	+0110
0001	0011	0110
1	3	6 ←

2.4 Sửa lỗi và phát hiện lỗi

- Bít chẵn lẻ (parity)
  - Even parity (kiểm tra chẵn)
    - Nếu tổng số bít 1 và cả bit kiểm tra là số chẵn thì đặt là 1
  - Odd parity (kiểm tra lẻ)
    - Nếu tổng số bít 1 và cả bit kiểm tra là số lẻ thì đặt là 1

